

K. J. Järvelin
MATKAILIJAYHDISTYKSEN MATKAREITTEJÄ

R E T K I Ä
L Ä N S I - L A P I S S A

SAANA KILPISJÄRVEN RANNALLA

SUOMEN MATKAILIJAYHDISTYKSEN JULKAISU N:o 282

HELSINKI 1926

Kiertomatkojen tarve Lapissa.

Vielä n. kaksikymmentä vuotta sitten Lapinmatkat merkitsivät sauvomista jokia ylöspäin kesäisin tai porolla ajoa pulkassa talvisin.

Norjan Ruijalla on 1890-luvulta saakka ollut vuosi vuodelta paranevat höyrylaivakuluvuoronsa (*»hurtigruten»*) pitkin rannikkoa Bergenistä ja Trondhemista Kirkkoniemeen (Kirkenes). Ruotsin valtakunnanrajarata Boden—Narvik avasi mukavan tien Ruotsin Lappiin. Meillä Rovaniemi on jonkin aikaa ollut rautatien päätekohta pohjoisessa; muutaman vuoden kuluttua on rata valmis Kemijärvelle. Suomen Lapissa ovat kulkuneuvot kuitenkin viimeksikuluneiden vuosien aikana olleet sangen hyviä kesällä sen johdosta, että autoreittejä kulkee siellä ristiin rastiin. Mutta Lapin *matkailureitit* ovat kauan olleet varsinaisten *kiertomatkojen* puutteessa. Tänä pohjoismaiden yhteistyön aikana on myös matkailun alalla esiintynyt naapurimaiden välisten kiertomatkojen aikaansaamisen tarve. Useimmat matkailijat haluavat mielellään palata toista tietä kuin ovat tulleet, sillä mielenkiinto laimenee helposti palattaessa samaa tietä. Suomen Lapin huomattavin reitti Rovaniemi—Inari (Ivalo)—Paatsjoki—Petsamo on monesti yhdistetty paluumatkaan Pohjois-Norjan kautta, Kirkkonieniemi—Narvik ja edelleen valtakunnanrajarataa Haaparantaan. Tai päinvastoin. Rohkeammilla matkailijoilla on ollut muitakin mahdollisuuksia, esim. Itä-Lapissa Inarista Utsjoen kautta Tenojoen vesistöön ja sieltä edelleen Norjaan.

Myös Länsi-Lapissa on joukko mukavia reittejä, joiden lukumäärä vielä kasvaa, kun maantie Muonio—Kittilä toivottavasti jo muutaman vuoden kuluttua valmistuu. Länsi-Lapilla on eräs suuri etu verrattuna Itä-Lappiin: kaikki talot

ovat erittäin siistejä ja puhtaita, joten voi valita itselleen asunnon melkeinpä mistä talosta tahansa.

Lukuunottamatta muutamia lyhyempiä kiertomatkoja on Länsi-Lapissa seuraavat laajemmat kiertomatkat:

Tornio—Palojoensuu Enontekiössä—Karesuvanto—Gelliwaara—Tornio; Tornio—Karesuvanto—Kilpisjärvi—Skibotn ja edelleen Norjaan; Tornio—Hetta Enontekiössä—Tenojoki—Norja.

Matkavarustukset Lapin retkiä varten:

(Nämä ohjeet on tehty lähinnä miehille, mutta voidaan pienin muutoksin soveltaa naisiin).

Paksut paidat ja alusvaatteet (kostea villa ei tunnu kylmältä kuten pumpuli). Niitä on vaihdettava riippuen matkan pituudesta, ainakin kerran, yleensä kuitenkin kaksi kertaa riittää. Paksuja, mieluiten käsinkudottuja villasukkia on muutettava tarpeeksi usein. Paksut, korkeavartiset nahkakengät ovat paremmat kuin saappaat tai lapinpieksut (hyvää kenkärasvaa on otettava mukaan). Tunturiretkiä varten on kengät hokitettava. Pussimaiset polvihousut (tarpeeksi leveät polven kohdalta) ovat osoittautuneet käytännöllisimmiksi. Takki tiheätä, impregnoitua kangasta, napitettava leukaan asti. Sweaters, sadetakki, viileä urheilulakki, tai ilmareiällä varustettu hattu, johon mukavammin kuin lakkiin voi kiinnittää sääskiverkon, jollainen on otettava mukaan. Sitruunaöljyä sääskiä vastaan; n. k. lappalainen pikiöljy on vähemmän tehoava ja vähemmän miellyttävä. Matkailijapikari, veitsi-haarukka-lusikkakotelo. Kalastajat ottakoot kalastusvehkeensä. — Joet kalaisia.

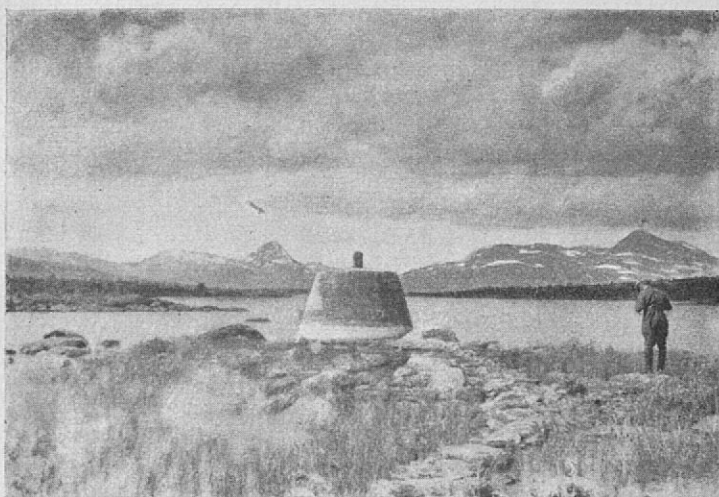
Tornion—Muonionjoenlaakson majataloissa samoin kuin muissa suudemmissa taloissa saadaan ruokaa. Palojoensuun ja Siilastuvan välillä voi yleensä saada kahvia, leipää ja viiliä. Tätä reittiä kulkeva tai ympäristössä retkeilevä matkailija ottakoon kuitenkin mukaansa elintarpeita, kuten säilykkeitä, teetä, suklaata, sokeria, keksiä (ja lääkkeitä). Kartta: *Maanmittaushallituksen toimittama karttakirja, Helsinki 1923, lehdet 43, 47, 49 ja 50.*

A. TORNION—MUONION VALTAKUNNAN- RAJAJOKI.

Muonion- ja Tornionjoet muodostavat kuten tunnettua Suomen ja Ruotsin välisen rajan Kolmenvaltakunnanrajapyykiltä pohjoisessa Tornioon ja Haaparantaan etelässä. Tavallisesti joet enemmän yhdistävät kuin erottavat molemmilla rannoilla asuvia kansoja. Samoin on laita Suomen ja Ruotsin välisen rajajokien. Väestö keskittyy jokilaaksoihin, ympäröivien seutujen jäädessä enimmäkseen autioiksi. Tornion—Muonion laakso on sitäpaitsi etnograafisesti sangen yhtäläistä, joten yhteys molempien rantojen välillä vielä lisääntyy.

Suomen ja Ruotsin ollessa yhdistettyinä yhdeksi valtakunnaksi ei valtakunnan molempien osien välisellä rajalla ollut suurtakaan merki-

KOLTAJÄRVI JA KOLMENVALTAKUNNANRAJAPYYKKI.

tystä. Vasta Haminan rauhassa 1809 tämä kysymys astui päiväjärjestykseen. Silloin osa Länsipohjan maakuntaa Tornionjokeen saakka joutui Venäjän vallan alaisen Suomen yhteyteen, joten Tornion joki ja sen lisäjoki Muonionjoki tulivat valtakunnanrajaksi. Haminan rauha oli kompromissi äärimmäisten venäläisten vaatimusten (saada alueet Kainuunjokeen saakka) ja ruotsalaisten toiveitten kesken (säilyttää Ruotsille entinen Länsipohjan lääni Kaakamajoki rajana). Nyt liitettiin siis Enontekiön, Inarin ja Utsjoen pitäjät Suomeen. Valtakunnanraja seuraa joen uomaa ja jakaa järvet kahtia.

Kölin pohjoisimmissa tunturiseuduissa, missä Suomi, Ruotsi ja Norja koskettavat toisiaan vuonna 1926 uudelleen rakennetun Kolmenvaltakunnanrajapyykin kohdalla, sijaitsee pitkänpuikea Koltajärvi. Suuri se ei ole, vain pari kilometriä pitkä ja puolitoista kilometriä leveä, mutta merkillinen on tämä lumipeitteisten tunturien ympäröimä järvi. Sillä täällä Suomen ja Ruotsin välinen raja alkaa ja lisäksi järvi on Pohjanlahden ja Atlannin välinen vedenjakaja. Osa vettä virtaa kaakkoon *Rajajokea*. Se on Muonionjoen alkua. Mutta suurin osa juoksee luoteeseen Lyngjoen lisäjokena. Lappalaiset kutsuvat Skandinavian niemimaata nimeltä *Skadesi-suolo*, mikä merkitsee skandialaista saarta. Ehkä tämä johtuu niistä vesistä, jotka suurina ja voimakkaina

kevättulvien aikana yhdistävät valtameren erään lahden kanssa.

Me seuraamme *Rajajokea* eli *Radjajokkia*, kuten lappalaiset sanovat. Alussa se vaatimattomana juoksee pajua ja vaivaiskoivua kasvavien soiden läpi laajetakseen puolen kilometrin kuluttua pieneksi *Kuokkimajärveksi*. Järvi muuttuu puroksi jälleen, kunnes se heti laskee rajajoen suurimpaan ja merkillisimpään järveen, *Kilpisjärveen*.

Kilpisjärven, joka on 2 pnk pitkä ja pari km leveä, jakaa kahtia kapea, järven keskipaikkeilla esiinpistävä kallioniemi. Puuttomat tunturit ympäröivät järven; etenkin sen pohjoispäässä ne ovat korkeita. Siellä kohoaa melkein suoraan vedestä mahtava *Saana* (yli 1,000 m. mp. yl.) muistuttaen matkan päästä jättiläisvirtahepoa, ja vastapäätä *Saanaa Siilaslahden* toisellapuolen kohoaa hiukan matalampi *Malla*, joka nykyään mielenkiintoisen tunturikasvullisuutensa tähden on muodostettu luonnonsuojelusalueeksi. Kilpisjärven geologinen historia on myös mielenkiintoinen: jääkauden jälkeen, jolloin sisämaanjään viimeiset jätteet olivat sulamaisillaan, oli Muonionjoen laaksossa vielä jääpeite, joka kohotti Kilpisjärven pintaa huomattavasti. Vasta kaiken jään sullettua laskeutui Kilpisjärven pinta normaalikorkeudelle ja tätä laskeutumista jatkuu vielä tänä päivänä. Kilpisjärvi on syvä, muutamin paikoin yli 60 metriä. Sen vesi on ihmeellisen kirkkaanvihreää, mutta kylmää keskikesälläkin, sillä jää lähtee vasta juhannuksen tienoissa. On sattunut, että vielä kesäkuun alussa on ajettu reellä ja hevosella järven yli. Tummat kalliopaadet ja valkoiset lumivuoret reunustavat sitä. Ympäröivä luonto on karua. Rannat ovat autiot. Ainoastaan pohjoisessa Suomen puolella on historiallinen *Siilastupa* (josta enemmän alempana) ja kahtia jakavalla *Salmenvaaran* niemellä yksinäisen uutisasukkaan asunto. Etelässä järvi kapenee löyhempien moreenimaalajien väliin. Sieltä vesi syöksyy *Kilpisluspan* koskea alas. Nyt rajajoki vasta oikeastaan alkaa. Täällä pohjoisessa sen nimenä on *Könkämäeno*. Joki on vaihteleva; milloin se kapeana kiertelee saraa kasvavien rämeitten ja pajuviidakkojen lomitse, milloin taas se laajempana, järventapaisena virtaa kallioiden keskitse. Koski seuraa koskea, vain lyhyet suvanto-paikat katkaisevat tämän sarjan. Kasvullisuus on köyhää; ainoastaan pensasmainen vaivaiskoivu on uskaltanut tänne saakka.

LAPPALAIKOTA KILPISJÄRVEN RANNALLA, TAUSTALLA SAANA.

Heti Kilpisluspan jälkeen tulevat *Taatsajärvi* ja *Kiellijärvi*, joiden välissä sijaitsee Ruotsin pohjoisin talo *Mukka-vuoma* viettävällä rinteellä laajojen suomaiden reunalla, jotka ovat vesilintujen todellinen paratiisi pohjolassa. Joki kapenee taas ja syöksyy edelleen vahvaa *Peerakoskea*. Ja nyt vuorottelevat kosket ja suvantopaikat nopeassa tahdissa, joten matkailijalta ei ainakaan puutu vaihtelua. Aaltomaisesti kohoavat tunturit molemmiin puolin. *Peera-vaara*, *Lammasvaara*, *Sooreheemi* ja muita. Vielä neljän pnk:n päässä Kilpisjärvestä voi kirkkaalla ilmalla selvästi nähdä lumipeitteiset tunturit Kolmenvaltakunnanrajapyykin luona.

Saatuaan lisävetä sarjasta järviä lisääntyy koskien voima *Siikavuopion* ja *Kelottijärven* jälkeen. Viimeksimainitun peninkulman pituisen järven seuduissa, n. 10 pnk lähtöpaikalta, alkaa mänty esiintyä ja vielä edelleen parin pnk:n päässä kuusi. Uuden, koskisen matkan jälkeen tulemme paikalle, missä pohjoisesta tuleva Lätäsenonjoki yhtyy rajajokeen. Täällä sijaitsee Markkinan kylä Enontekiön kirkon ja kirkonkylän entisellä paikalla. Vanhat maavallit ja hautasyvennykset ovat siitä vielä jäljellä. Paikka on siitä huomattava, että rajajoki täällä muuttaa nimeään ja virtaa edelleen *Muonionjokena*. Peninkulman pituisen suvantopaikan rannalla kohoaa oikealla puolella Ruotsin pohjoisin kirkonkylä *Karesuvanto* kauniina ja viehättävänä norjalaiseen tunturityyliin äskettäin rakennettuine kirkkoineen.

Entinen ruotsalainen kirkonkylä oli *Rounalassa* pari pnk pohjoisempänä joen rannalla.

Neljä pnk Karesuvannosta, *Palojoen* yhtyessä Muonion-jokeen sijaitsee suomalainen *Palojoensuun* kylä. Se on pieni, mutta tärkeä, ollen liikenteen keskus; maantie Tornio-Hetta kulkee tästä ohi (tästä enemmän alemm.). Pohjoisella taivaanrannalla häämöttää kauniita tuntureita: Ounastunturi ja muita.

Me seuraamme yhä edelleen alati levenevää jokea. *Saivomuotkan* ja *Sonkamuohtkan* kohdalla se tekee jyrkän polven, muodostaa *Kätkäsuannon* kohdalla pienen niittysaariston ja suuremman *Muonion kirkonkylän* luona, joka hyvin-rakennettuna leviää aurinkoisella rinteellä. Nyt joki muuttaa aivan selvästi suuntaansa etelään. Muutoksen osoittavat muutamat komeat kosket Muonion ja Ruotsin puolella olevan *Muonionalustan* kirkonkylän välillä. Jälleen joki, joka nyt virtaa tyynenä ja tasaisena, joutuu autioihin erämaihin, joissa vain siellä täällä on merkkejä asutuksesta. *Yllästunturi* lumipeitteisine huippuineen näkyy itäpuolella monen peninkulman päähän, kunnes *Kolarin* pieni kirkonkylä kohoa erämaan keskeltä. Lyhyempien vuolteiden jälkeen tulee rajajoen todellinen huippukohta: mahtava Muonionjoen ja *Tornionjärvestä* lähteneen *Tornionjoen* yhtyminen *Lappea-Kengis'*en kohdalla, joka sijaitsee parin km:n päässä ruotsalaisesta *Pajalan* kirkonkylästä. Yhteisellä jatkolla on Ruotsista tulleen joen nimi, mutta Muonionjokea voitaneen hyvällä syyllä pitää pääjokena. Sillä ensinnäkin Ruotsissa virtaava Tornionjoki purkaa enemmän kuin puolet vedestään *Vittangin* ja *Pajalan* pitäjien välillä sijaitsevan eriskummallisen bifurkaation kautta *Tärännön jokea* myöten *Kainuun jokeen*, toiseksi muuttuu lännestä saapuva Tornionjoki yhtymisen jälkeen Muonionjoen suuntaiseksi. Jokien yhtymäkohtaan on syntynyt voimakas koski.

Autioita erämailta alkaa vähitellen näkyä harvemmin. Suomen puolella ovat *Pellon* ja *Turtolan* kylät, Ruotsin puolella *Svansteinin*. Asutus tihenee ja laajenee. Ylitorniosta saakka Tengeliönjoen ja rajajoen yhtymäkohtaan, missä Aavasaksaa vastaa Ruotsin puolella vähän alempana rotkoinen *Luppiovaara*, on asutus jokilaaksossa aivan yhtenäistä: talo seuraa taloa; monesti ne ovat kaksikerroksisia. Peninkulman päässä Ylitorniosta *Hietaniemen* kohdalla paisuu joki leveimmilleen. Se on useita km leveä muodostaen

samalla todellisen niittysaarilabyrintin. Nämä matalat, puuttomat niittysaaret ovat vanhimmista ajoista saakka olleet väestön talouden tärkeimpiä tekijöitä.

Nyt Tornionjoki tulee leveäksi ja tyyneksi. Enää on vain pari suurempaa koskea, *Kukkola* ja *Matkakoski*, ennenkuin joki itäisen suuhaaransa kautta *Tornion* kaupungin kohdalla purkaa kaukaa kootut vesijoukkonsa *Tornion—Haaparannan* saaristoon, missä *Pohjanlahti* loppuu eli alkaa.

B. TORNIO—MUONIO—HETTA ENONTEKIÖSSÄ, MAANTEITSE.

Maantie *Tornio-Enontekiön kirkonkylä Hetta*, 351 km; tätä reittiä kulkevat kesäisin Muonioon kolme kertaa viikossa posti- ja matkailijautot, Hettaan kaksi kertaa viikossa, kts. aikatauluja Turistista. Yksityisautoja vuokrattavana Torniossa. Ruotsin puolella maantie Haaparannasta Pajalan kautta Muonionalustaan.

Maantie Tornioista pohjoiseen on erinomainen. Lautat vahvoja ja kantavia. Suomen puolella rautatie Korpikylään, muutaman vuoden kuluttua Aavasaksalle, Ruotsin puolella Ylitornioon vastapäätä Aavasaksaa.

Tornioista *Ylitornioon* maantie (75 km) kulkee sangen viljavien seutujen läpi, tekee Aavasaksan kohdalla mutkan vuoren kummallisten jyrkänteiden sivuitse (Tornio ja Aavasaksa, kts. läh. Rosberg—Numelin, *Matkailijayhdistyksen matkaoppaat* XII, siv. 11 ja seur.), lautalla *Tengeliönjoen* yli ja lähenee *Kaulirannan* luona jälleen jokea. *Turtolan kirkonkylän* kohdalla (11 pnk. Tornioista) tie kulkee aivan läheltä jokea *Pellon kylään* saakka. Sieltä seuraavat 5 pnk ovat autiota metsäseutua ja tie kaukana joesta (rinnakkaistie pitkin jokea on rakenteilla). Yksinäisten, pienien kylien, kuten *Orajärven* ja *Sieppijärven* välillä on pitkät välimatkat. Viimeksimainitun kylän korkealla sijaitsevat talot kuivuneen järven rannalla ja yksinäinen hautausmaa kivisellä kummulla jäävät näkijän mieleen.

Kolarin pieni kirkonkylä (*hyvä majatalo, posti, puhelin, kauppoja*) on seuraava. Kirkko, joka rakennettiin viime vuosisadan alussa, sijaitsee saarella, jonka yli tie kulkee. Maisema muuttuu yhä jylhemmäksi. Puuton, lumipeitteinen *Yllästunturi* tulee näkyviin idässä. Joki näkyy vain muutamain paikoin. 7 pnk Kolarista tie sivuuttaa komean harjuselän, jonka alapuolella leviää kaunis *Kangosjärvi*. Ja vielä yhden peninkulman kuluttua avautuu eteemme jokilaak-

sossa laaja *Muonion kirkonkylä* (ala useita km²) hyvin rakennettuine taloineen (*mainio majatalo*, 1 km kirkolta, *posti*, *puhelin*, *lääkäri*, *apteekki*, *kauppoja*). Puoli pnk etelään pitkin jokea Ruotsin puolella on *Muonionalustan* kirkonkylä (ylimenopaikka). Muonion kirkonkylästä on sopiva lähteä *Pallastunturille* (2 pnk) ja *Olastunturille* (6 km kirkonkylästä). Opas saatavana kirkonkylästä.

Muoniosta maantie kulkee edelleen luoteeseen *Ylimuonion* ohi. Poronjäkälä peittää maan. Tunturit kasvavat alituisesti. 5 pnk Muoniosta saavutaan *Palojoensuun kylään*, missä Palojoeki yhtyy Muonionjokeen. Paikka on tärkeä solmukohta pohjoiseen suuntautuvalla liikenteelle (kts. al. s. 15) (*yksinkertainen, mutta hyvä majatalo, yösiijaa saa myös poliisi Wäli-talon talossa, joka huolehtii venematkoista pitkin jokea; posti, puhelin*). Palojoensuusta on 28 km samanlaista maastoa kuin Muonion ja Palojoensuun välillä, kunnes saavutaan Enontekiön kauniisti sijaitsevaan *Hetan* kirkonkylään. (*Hyvä majatalo, posti, puhelin, kauppoja*). Hetasta on sopiva lähteä Ounasjärven toisella puolella, vastapäätä kirkonkylää sijaitsevalle *Ounastunturille* (matka edestakaisin kestää 7 à 8 tuntia, opas Hetasta). Kirkonkylän yläpuolella kohoaa kaunis *Jyppyrävaara*, jolta on laaja näköala yli seudun. Retki Tenojoelle, kts. 3.

C. LYGENVUONO (NORJASSA)—SIILASTUPA
KILPISJÄRVEN RANNALLA—(KOSKIVENEELLÄ)
KARESUVANTO—PALOJOENSUU—(TORNIO).

Lyngenvuono—Siilastupa.

Suuret »hurtigruten'in laivat» pitkin Norjan rannikkoa kulkevat pari kertaa viikossa ja paikalliset laivat välittävät liikennettä suurenmoisella Lyngenvuonolla Skibotniin. (*Posti, puhelin, lennätin, kauppoja, hyvä yösiija Seppälän talossa*).

Skibotnista (hevoskyyti Seppälän talosta) on hyvä ajotie (14 km) *Lulle'n tunturimajalle*. Sieltä tie on huonompaa, joten sitä ei voitane käyttää muuhun kuin tavarankuljetukseen. Seuraava levähdyspaikka on *Helligskovenin* (Pyhänmetsän) *tunturimaja*, 22 km Lullesta. Polku jatkuu valtakunnanrajan yli *Siilastuvalle* Kilpisjärven luoteispäässä. *Hyvä majatalo* (kuusi vuodetta). Siilastuvan kohdalla on vielä

SIILASTUPA KILPISJÄRVEN RANNALLA.

jäännöksiä Venäjälle aiotusta sotatarvevarastosta, joka keväällä 1917 räjäytettiin.

Myöskin voi tämän matkan aloittaa Kvesmesnesista Lyngenvuonon pohjukassa, 13 km autolla Manfjeldiin Signal-laaksossa, mistä on noin 4 pnk polkua Kolmenvaltakunnanrajapyykille Koltajärven rannalla. Täältä joko jalkaisin Mallan laakson läpi Siilastuvalle ($\frac{1}{2}$ pnk) tai veneellä Kotkalahdesta yli Kilpisjärven.

Jos matka tapahtuu Skibotnin kautta, suositellaan joka tapauksessa retkeä Siilastuvalta *Kolmenvaltakunnanrajapyykille* (vene ja opas Siilastuvalta, matka kestää edestakaisin 4 à 5 tuntia). Samoin suositellaan nousua *Saanalle* tai *Mallalle*, mikä voi tapahtua ilman opasta.

Siilastupa—jokea myöten elelään.

Matkaa varten Siilastuvalta *Karesuivantoon* tai *Palojoensuuhun* on tilattava vene miehistöineen kaksi vikkoa edeltäkäs in Siilastuvalle määrätyksi päiväksi, joko poliisi Wälitalolta, osoite Palojoensuu Muonion kautta (puhelin-sähkösanoma Tornion kautta), tai postilta Karesuvannossa, Ruotsi (sähköiteitse). Kahdelle tai kolmellekin matkustajalle (huom! matkatavarat on supistettava vähimpään määrään) riittää vene ja kaksi sauvojamiehistä (maksu vähintään 120 markkaa päivältä, heinäkorjuun aikana jonkin verran enemmän). Matkaa varten Palo-

joensuusta tai Karesuvannosta *vastavirtaa* tilataan vene samalla tavalla viikkoa aikaisemmin. Matka Siilastupa—Palojoensuu *myötävirtaa* voidaan suorittaa kolmessa tai neljässä päivässä, matkustettaessa 10 tuntia päivässä. *Vastavirtaa* on Palojoensuusta laskettava vähintään neljä päivää ja kolme päivää Karesuvannosta. Koska on luonnollisempaa tehdä tämä matka *myötävirtaa*, on seuraava kuvaus tehty sen mukaisesti. Joka haluaa asua teltassa, voi tietysti keskeyttää matkansa missä tahansa.

VESIPUTOUS MALLAN JYRKÄNTEILLÄ.

*1:n jokivenepäivä: Siilastupa Kilpisjärven rannalla—
Ylinen Saarikoski (Vittanki) tai Iitto.*

Siilastuvalla 2 pnk yli Kilpisjärven, jonka laineet kohoa-
vat sangen korkeiksi tuulen puhaltaessa pohjoisesta tai
etelästä. Mutta yhtä nopeasti kuin aallot syntyvät, yhtä
nopeasti ne katoavat. Tuulensuojaa on sitäpaitsi *Harjun*
talossa *Salmenvaaranniemen* eteläpuolella. Heti Kilpisjär-
ven jälkeen seuraa *Kilpisluspan* koski (matkustajia ei kul-
jeteta). Väylä kulkee sitten *Taatsajärven* ja *Kiellijärven*

kautta, joitten välillä sijaitsee Ruotsin pohjoisin talo *Mukkavuoma* (puhelin yhteys), $\frac{1}{2}$ km väylältä. Sopivampi levähdyspaikka on seuraava ruotsalainen talo *Keinovuopio* (puhelin), heti Kiellijärven jälkeen (28 km Siilastuvalta). Vene kulkee *Mukkavuopion*, *Patajorman* ja *Peeronkan* kautta edelleen vahvan *Peerakosken* läpi (vaikeasti laskettavissa), jonka alapuolella leviää *Peerasuvanto*. Sitten seuraa kaksi pientä koskea, *Pousukosket* ja edelleen *Pousujärvi* ja *Latinalahti*. Jälleen muutamia pienempiä koskia: *Nakerinivat*, *Karjalat* ja *Saarikosket*. Viimeksimainitun alapuolella ruotsalainen *Ylisen Saarikosken* talo (eli *Vittanki*, $1\frac{1}{2}$ pnk *Keinovuopiosta*, puhelin). Ensimmäisenä päivänä voi matkaa jatkaa vielä yhden peninkulman suomalaiseen *Iiton* majataloon. Jokeen muodostuu *Vittankijärvi*, jonka etelärannalla ruotsalainen *Alisen Saarikosken* talo sijaitsee. Vuolaan *Lammaskosken* ja pienemmän *Saukkokosken* kautta saavutaan Iiton majataloon, missä on 2 siistiä vierashuonetta (yhteensä 6 vuodetta).

II:n jokivenepäivä: Ylinen Saarikoski (Vittanki) tai Iitto—Siikavuopio tai Kelottijärvi.

Ylinen Saarikoski—Iitto, kts. edellistä kappaletta.

Tyynestä vedestä päästyä Iiton kohdalla tulemme *Ainovarppinivaan* ja *Naimakan* järveen, jonka yläpäässä ruotsalainen *Naimakan* talo (8 km Iiton talolta, puhelin). Sitten seuraavat mitätön *Naimakkaluspan* koski, *Rasanivansuvanto* ja *Leveäsuvanto*, *Kaupunginnivan* (*Antinnivan*) koski ja hetken perästä vuolas *Pättikkäkurkkio* (jonka ohi veneet tavallisesti vedetään maitse). Kosken alapuolella sijaitsee ruotsalainen *Siikavuopion* talo samannimisen suvantopaikan rannalla (1 pnk *Naimakasta*, puhelin, hyvä ruoka- ja levähdyspaikka). Jos aamulla on lähtenyt Iitosta, voi matkaa jatkaa Kelottijärvelle saakka, mahdollisesti pitemmällekin. Siikavuopiosta alkaa koskinen matka (kaikki kosket voidaan laskea): *Rautukurkkio*, *Vesipola*, *Kouttanivat*, *Tuusi-niva*, *Vuokkasenniva* ja vihdoin päästään *Kelottijärvelle*, jonka pohjoispäässä suomalaiset Saarenpään talot sijaitsevat. Hyvä yösiija (*Kelottijärven* talossa 3 vuodetta, posti). Siikavuopio—Kelottijärvi $1\frac{1}{2}$ pnk.

JOKIVENETTÄ SAUVOTAAN YLÄ-KÖNKÄMÄENOA YLÖS.

III:s jokivenepäivä: Siikavuopio (tai Kelottijärvi)— Karesuvanto.

Siikavuopio—Kelottijärvi, kts. edellistä kappaletta.

Saarenpäästä on ensin 1 peninkulman pituinen soutumatka *Kelottijärven* yli. Sitten seuraa koskirikkain matka, jonka vain siellä täällä virtaiset suvantopaikat katkaisevat (kaikki kosket voidaan vaikeuksitta laskea): *Kelottiluspa* — jonka rannalla suomalainen talo nimeltä *Luspa* (eli *Ollila*) —, *Liinakurkkio*, *Kolmenmiehenniva*, *Kattilakoski*, *Pahtakoski*, *Rappaskosket* ja *Vikkurinniva*, jonka jälkeen suvannon rannalla Suomen ja Ruotsin puolella *Maunun* talot (18 km *Saarenpäästä*, sopivia ruokailu- ja levähdyspaikkoja, puhelin Ruotsin puolella). *Maunusuvannon* kohdalla yhtyy pohjoisesta tuleva *Lätäseno* rajajokeen. Markkinan kylä on Enontekiön entisen kirkon paikalla. Joessa, jonka nimenä nyt on *Muonionjoki*, on koski kosken jälkeen: *Rappaskoski*, *Väkeväkorko* ja *Kunnarinkorko*. Sitten seuraa peninkulman pituinen suvanto, jonka molemmilla rannoilla asutus yhä tihenee. Suvannon keskikohdalla *Karesuvannon* kaunis kirkonkylä Ruotsin puolella (16 km *Maunusta*, hyvä *majatalo*, *posti*, *puhelin*, *kauppoja*, säännöllinen autoyhteys *Kirunaan* (18

pnk) ja *Gällivaaran* (21 pnk) asemille valtakunnanrajaradalla). Jos on lähtenyt *Kelottijärveltä*, ehtii samana päivänä *Palojoensuuhun*. Matka *Karesuvanto—Palojoensuu* kestää myötvirtaa 4 à 5 tuntia.

IV:s jokivenepäivä: Karesuvanto—Palojoensuu (4 pnk).

Myöskin tällä matkalla on vuorotellen pitkä koskia ja suvantoja. Kaikki kosket voidaan laskea. Asutus lisääntyy. Levähdyspaikkaa tarvittaessa suositellaan ruotsalaista *Kuttaisten* kylää (puhelin). *Karesuvannon* jälkeen seuraavat *Tolppaniva*, *Matinniva* ja *Jatuninniva*, *Jänkänniva*, *Vääränniva* ja *Pitkäniva*, *Kuttasensuvannon* jälkeen *Kuttasenkurkkio*, *Talvitienniva*, *Olliso* ja *Jalokorva*, *Luongasnivat*, *Vähäniva*, *Tapokosket*, *Petäjäkoski*; muutamia lyhyitä suvantoja muutamain paikoin. Ja sitten saavutaan suomalaiseen *Palojoensuun* kylään. *Palojoensuu*, kts. yl. s. 10.

Vastavirtaa matka *Palojoensuulta* *Siilastuvalle* kestää vähintään 4 päivää seuraavassa päiväjärjestyksessä: 1) *Palojoensuu—Karesuvanto*, 2) *Karesuvanto—Kelottijärvi* (mahd. *Siikavuopio*), 3) *Kelottijärvi* (*Siikavuopio*)—*Ylinen Saarikoski* (*Vittanki*), 4) *Ylinen Saarikoski* (*Vittanki*)—*Siilastupa*.

Palojoensuu—Muonio—Kolari—Turtola—Ylitornio
—*Karunki—Tornio*.

Koska useimmat matkailijat suorittavat tämän matkan maitse (kts. yl. B), ei tässä selosteta lähemmin jokireittiä. Mainittakoon vain, että joki on kulkukelpoinen kokonaisuudessaan lukuunottamatta pari koskea *Muonion* kirkonkylän alapuolella sekä *Kukkolaa* ja *Matkakoskea* *Karungin* ja *Tornion* välillä, joita matkustajat eivät tavallisesti laske. Veneitä miehistöineen saatavana *Palojoensuusta* ja joen varrella sijaitsevista kirkonkylistä. Asutus on levinnyt myös joen pohjoisosan ympäristöihin, joten ruokaa ja yösijaa saa helposti. Matka *Palojoensuu—Tornio* kestää 8 päivää seuraavasti: 1) *Palojoensuu—Kätkäsuvanto*, 2) *Kätkäsuvanto—Muonionalusta*, 3) *Muonionalusta—Kihlanki*, 4) *Kihlanki—Kengis*, 5) *Kengis—Turtola*, 6) *Turtola—Ylitornio*, 7) *Ylitornio—Karunki*, 8) *Karunki—Tornio*. Vastavirtaa ei tätä matkaa kannata tehdä.

D. KARESUVANTO—SYVÄJÄRVI—KAUTOKEINO (NORJASSA).

Suomenpuolelta, Karesuvannon Sakkaran kylästä lähtee polku pohjoiseen yli n. k. Enontekiön haaran Norjaa kohti. Tie, joka juhannukseen asti on sangen märkä, on keskikesällä kohtalaisen hyvää polkua. Täydellisen erämaan läpi polku kulkee 2 pnk *Syväjärven* pienelle lappalaistalolle, missä yösiijaa voi saada 3:lle tai 4:lle hengelle (ruokaa ei voi saada muuta kuin villiä). *Syvjärveltä* 12 km huonoa tietä Suomen—Norjan rajalle, mistä on 2½ pnk parempaa tietä norjalaiseen lappalaistaloon nimeltä *Mortas* (Galatino). Täältä veneellä 13 km *Kautokeino*n jokea ylöspäin (pieniä koskia) norjalaiseen *Kautokeino*n kirkonkylään. Matkan jatkuminen pohjoiseen *Bossekop*’iin *Alatinvuono*n pohjukassa tai länteen Tenojoen vesistöä, kts. *Håndbok for reiser i Nord-Norge*.

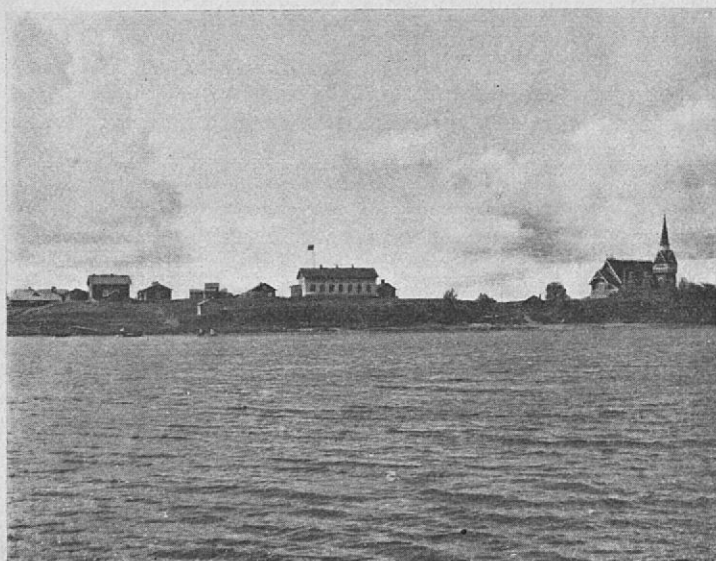
Opas Sakkarasta Syväjärvelle saadaan joko Sakkaran kylästä tai Maunusta hieman pohjoisempana (voidaan Suomenpuoleisesta Maunun talosta tilata puhelimitse Karesuvannosta ruotsalaiseen Maunun taloon). Syväjärvellä ja Mortas’essa on parempi yöpyä lappalaistalojen aitoissa ja ladoissa kuin itse taloissa.

E. HETTA ENONTEKIÖSSÄ—SKIETSHAM TENOJOEN VARRELLA—UTSJOKI.

Kirjoittanut lääninarkkitehti *Otto F. Holm*, Oulu.

Enontekiöstä voidaan tehdä venematka joko Tenojoelle tai Ounasjokea Kittilään ja nousta Pallastunturille, jonka korkeimmalle huipulle »Himmelriiki»lle pääsee parhaiten oppaan avulla Alakyröstä käsin, kun taas helpommin noustavalle huipulle Nammalkarolle päästään ilman opasta ja parhaiten Yläkyröstä. Pallastunturi vaatii yhden päivän, venematka kaksi.

Tenojoen matkaa varten ostetaan Enontekiöstä 700—1,000 mk maksava vene. Se myydään matkan lopussa suunnilleen samaan hintaan. Edelleen hankitaan perämies (esim. Hetassa asuvan Matkailijayhdistyksen asiamiehen välityksellä). Perämies palkkaa soutajat. Palkka lasketaan päivältä (paluumatka otetaan ainakin osaksi huomioon). Mat-

KARESUVANTO.

kustajalla on täysi vapaus oman mielensä mukaan jouduttaa matkaa tai pysähtyä kiipeilemään tuntureille, kalastamaan j. n. e.

Venematka alas *Ounasjokea* ja *Käkkälöjokea* ylös aloitetaan aamupäivällä; saman päivän iltana saavutaan Peltovuoman sillalle, siitä 4 km kylään, jossa kunnanvaltuuston puheenjohtajalta pyydetään tietoa majapaikasta ja hevosesta venematkan vastaisia vaivoja varten. Seuraavana aamuna jatketaan matkaa veneellä *Käkkälöjokea* ylöspäin *Kalmakallion* tunturimajalle, jonne on matkaa linnuntietä 3 pnk, mutta varmaan 3 kertaa enemmän tätä harvinaisen mutkaista jokea myöten, joka kiemurtelee niin lukemattomissa mutkissa ja silmukoissa, ettei metsään eksynyt jäniksenpoika milloinkaan keksisi tehdä niin äkkinäisiä käänteitä. Seuraavana aamuna vedetään venettä ensin 1 km hevosella lähimmän kulkukelvottoman kosken ohi, jonka yläpuolelta venematka alkaa, ja jatketaan matkaa milloin veneellä, milloin taas miehet vetävät tyhjää venettä koskea ylös, hevosien kuljettaessa tavarat tai myöskin vedetään sekä vene että tavarat reellä. Koko päivän hevonen seuraa matkuetta

KÖNKÄMÄENON YLÄJUOKSULTA.

siten, että se viedään suurissa mutkissa soiden ympäri ja niiden vuorien yli, joita on jokaisen kulkukelvottoman kosken partaalla — ja niitä on täällä lukemattomia.

Koko Käkälöjoessa tulee uistimen olla käytännössä, sillä joki on hyvin kalarikas ja 1—2 kg:n painoisia taimenia saadaan varsin runsaasti. Ne paistetaan rannalla joko pannussa voissa tai paremmin vartaalla suorastaan kuumentamalla niitä lähellä tulta. Jokea seurataan *Hielmaojalle*, jossa poiketaan *Hielmajärven* kautta *Pahtajärvelle*. Hielmaoja virtaa kahden yhdensuuntaisen tunturiharjanteen välissä lukemattomissa yhdenmuotoisissa useamman veneen pituisissa silmukoissa, mutta niin jyrkin kääntein, että veneen keula täytyy nostaa maalle, jotta päästäisiin kääntymään seuraavaan silmukkaan. Joesta tulee siten 5 à 6 kertaa »niin pitkä kuin lyhyt», jos saan käyttää tätä sanontatapaa.

Pahtajärvi on viimeinen järvi Suomen puolella, *Seidikierron* (*Peltotunturin*) juurella. Tässä vetää hevonen veneen

tyhjänä hyvin korkean ja jyrkän tunturirinteen harjalle. Ylhäällä kuormataan tavarat veneeseen ja sitä vedetään 5 km tunturin yli lähimmälle vedelle Norjan puolella, *Njuollasjärvelle*. Tunturimatka tehdään yöllä, sillä ensinnäkin saavutaan Pahtajärvelle myöhään illalla, toiseksi on viileämpää ja miellyttävämpää auringon ollessa alempana. *Njuollasjokka*, 35 km pituinen, kalainen ja koskinen, matkataan vielä yöllä matkustajien noustessa usein veneestä matalien, kulkukelvottomien koskien takia.

Skietshamtunturin majalle, 264 km Nuorgamista (Utsjoen pohjoisin kärki), kauniilla paikalla korkealla tunturirantamalla Suomen puolella, *Njuollasjokan*, *Rajajoen* ja Suomesta tulevan *Skietshamjoen* yhtymäkohdassa, saavutaan varhain aamulla. Täällä on pöytä, penkkejä ja vuoteita, ja täällä nukkuu koko seurue kokonaisen vuorokauden yhteen mittaan, heräten vain silloin tällöin kuuntelemaan sinirintasatakielen ihastuttavaa serenaadia, jota se pitää aivan tuvan oven ulkopuolella. *Skietsham* lienee viimeinen tunturimaja, mihin Suomen puolella yövytään, sillä joskin *Siutuvaaran* maja sijaitsee erittäin kauniilla paikalla Inarinjoen varrella, järjestetään kuitenkin siten, että yöpymiset sopivat norjalaisiin «fjeldstuerne» — tunturimajoihin tai «skogsstuerne» — metsämajoihin, joita on useampia koko Tenojoen varrella ja jotka suomalaisiin majoihin verraten tuntuvat oikeilta loistohotelleilta, koska niissä on 2 huonetta, peltiniekat rautakamiinit, täydelliset kalustot joustinpohjaisine ja poronvuodalla peitettyine vuoteineen, keittiötarpeet, pesuämpäri, kirves, lapio, öljylamppu, rajaton määrä valmiiksi pilkottuja puita ja vieläpä kirjoja kaapissa.

Skietshamista jatkuu matka *Skietshamjokea* alas *Skietshamtunturin* juurta myöten, m. m. paria koskea alas, missä vene kuljetetaan maitse. 231 km:n päässä (Nuorgamista) sijaitsee Norjan puolella *Anarjok* skogsstue siinä, missä *Skietshamjoki* yhtyy Norjasta tulevaan Inarinjokeen.

Angelin kesämajat, 225 km, ovat ensimmäiset ihmisasunnot, jotka näkee jätettyään Peltovuoman kylän Enontekiössä. Täällä syödään viiliä, joka sitten on pääasiallisimpana ja miltei ainoana ravintona venematkan loppuosalla, sillä lohea eivät runsaasti tarjolla olevat silkkikalat tähän aikaan kiinnosta. Tenonlaaksossa asuu enimmäkseen lappalaisia, joilla täällä on kesämajansa, joissa he laidunten takia asuvat karjoineen ja «tuvan» hyllyllä saattaa laskea rivissä

OUNASJÄRVI JA OUNASTUNTURI JYPPYRÄVAARALTA HETAN KYLÄSSÄ.

30—40 viilipyttyä. Täällä pistäydytään usein rannalle, sillä paitsi että soutajan vähän väliä täytyy saada levätä kahvikupin ääressä, tekevät juuri nämä rannallakäynnit matkan mielenkiintoiseksi, keittipä matkustaja itse kahvia tai antoipa hän lappalaisten tehdä sen tai menipä hän keräämään kasveja t. m. s. Monissa lappalaismökeissä ei ole ketään, joka puhuisi suomea, minkä tähden on parasta ottaa mukaansa lapinkieltä puhuva opas. Ne matkustajat, jotka Inarista käsin pyrkivät Tenojoelle, tulevat Angeliin, 216 km. Täältä he palkkaavat soutajia ja aloittavat venematkinsa.

Siutuvaaran tunturimaja, 204 km, on ainoa näkemäni suomalainen tunturimaja, johon kuuluu talli. Se on rakennettu v. 1923 metsätyöläisiä varten, jotka ottavat täältä ylempänä pohjoisessa metsätöntä Utsjokea varten tarvittavat tukit.

Köngäs, 198 km, Inarinjoessa, joen yläjuoksun suurimman ja vaarallisimman kosken luona, täytyy matkustajien kulkea jalan Suomen puolta veneen keventämiseksi, joka ohjataan alas. Täällä tulee kiiruhtaa, että ehtii vuorelle kosken alapäässä, ennenkuin vene ilmestyy näkyviin, sillä näytelmä on valtava eikä sitä milloinkaan

unohda, jos kerran on saanut nähdä sen. Storforsenin metsätuvan nimikirjan alussa on järkyttävä kuvaus onnettomuustapauksesta koskessa, jolloin kaksi henkeä hukkui. Kuvaus on ainoan eloonjääneen kirjoittama. Venematalla sivuutetaan n. 200 mitä erisuuruista koskea, alussa pienempiä, mutta kauempana pohjoisessa mahtavampia ja vaarallisempia kuin useimmat muut.

Nähdessäni Tenojoen Skietshamtunturin luona päätin jo ensi silmäyksellä merkitä karttaan erikoisen kauniit kohdat. Näin tapahtui, ja muistiinpanot muodostuivat yhtenäiseksi ylistyslauluksi ilman pienintäkään häiritsevää soraääntä. Korkeat tunturien reunustamat rannat ja mahtava leveys tekevät Tenojoen sanoin kuvaamattoman kauniiksi, sen vertaista ei ole Suomessa.

Karasjoki Norjasta yhtyy 147 km:n päässä Inarinjokeen ja tästälähin kutsutaan jokea Tenojokeksi.

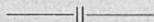
Outakoski, Suomen kenties kauneimmalla paikalla sijaitseva kansakoulu, sivuutetaan 124 km:n päässä ja suunnilleen tästä alkaa joen kaikkein kaunein osa. Tunturien korkeus, joka tähän saakka on pysytellyt tavallisesti alle neljänsadan metrin, nousee nyt neljään- tai viiteensataan ja laki kohoo suoraan joenrannasta. Huippukohta saavutetaan *Levajokka* fjeldstuen luona, 75 km, *Rastegaisan* lumitunturin juurella, 1,064 m, jolle ehdottomasti on noustava, jos ilma on kaunis. Uhraa myöskin päivä tai pari saadaksesi kaikkien vaivojen jälkeen asua niin siistissä ja vieraanvaraisessa hotellissa kuin tämä Norjan lappalaisten hyvin hoitama, kauniilla paikalla oleva tunturimaja puhelin ja sähkösanomayhteyksineen koko maailmaan. Täällä saadaan tuoretta lohta rajattomia määriä. Täältä on vain 30 km Utsjoen nimismiehenpuustelliin *Onnelaan*, ja tiellä sivuutetaan Yläköngäs, 70 km, jonka ohitse Suomen puolella on rakennettu noin 4 km:n pituinen maantie. Tässä saavat matkustajat vetää tavarat Suomen Valtion käsikärriyllä valtavien mäkien yli tien toiseen, aivan liian etäiseen päätekohtaan, soutajien kuljettaessa suurella vaivalla tyhjää venettä kulkelvotonta, mahtavaa koskea alas.

Utsjoen toisella puolen, 23 km:n päässä, tulee käydä *Sirman* fjeldstuessa ja hotellissa (omist. kauppias H. Hansen). Hyvää ruokaa, gramofoni, joka kohta pannaan käyntiin,

puhelin, sähkölennätin; täältä on tilattava auto Vesisaaresta vastaan *Suoppanjargalle*, jos on kyseessä aika, jolloin matka-auto »Polarbilen» ei kulje ohitse matkallaan Tenosta Vesisaareen.

Alaköngäs sivuutetaan 10 km:n päässä, sekin kulukelvoton, mutta maantie vieressä.

Utsjoen pohjoisimmassa kärjessä Nuorgamissa asuu Utsjoen tunnetuin henkilö, kauppias Fredr. Holmberg, joka varmasti ostaa veneen, jollei matkustaja halua myydä sitä Norjassa.

811 nälöä
ku. math. yrd.
numero 201

Smk. 6: —

MERCATORIN
KIRJAPAINO OSAKEYHTIÖ

Up 28 y